

UCHWAŁA

Dnia 10 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

SSA Janusz Kaspryszyn

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa Zarządu Stacji Hodowli [...]

sp. z o.o. w B.

przeciwko Stacji Hodowli [...] sp. z o.o. w B.

przy uczestnictwie interwenientów ubocznych Skarbu Państwa - Ministra Skarbu Państwa w W. i A. N. S.A. w W.

o uchylenie uchwały Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników z dnia 18 czerwca 2013 r.

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 10 marca 2016 r.

zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny

postanowieniem z dnia 22 października 2016 r.,

"Czy w świetle art. 249 k.s.h. sprzeczność uchwały wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z umową spółki stanowi samodzielną przesłankę powództwa o jej uchylenie?"

podjął uchwałę:

Sprzeczność uchwały wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z umową spółki nie jest samodzielną przesłanką uzasadniającą uwzględnienie powództwa o uchylenie tej uchwały (art. 249 § 1 k.s.h.).

UZASADNIENIE

Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo o uchylenie uchwały Zwyczajnego Zgromadzenia Wspólników pozwanej Spółki z o.o. w przedmiocie podziału zysku oraz przeznaczenia go w całości na dywidendę. Uznał, że chociaż uchwała podjęta została z naruszeniem postanowień umowy spółki, to jednak spełnienia samej tej przesłanki sprzeczności uchwały z umową nie jest wystarczające do uwzględnienia powództwa. Za niezbędne uznał ten Sąd wykazanie jeszcze co najmniej jednej z dwóch przesłanek wskazanych w art. 249 § 1 k.s.h. w drugim zdaniu koniunkcji, a więc godzenia w interesy spółki lub pokrzywdzenia wspólnika. W ocenie Sądu pierwszej instancji, powód nie zdołał wykazać, że zaskarżona uchwała godziła w interesy spółki, bowiem kondycja finansowa spółki na dzień podjęcia uchwały pozwalała na przeznaczenie całego zysku na dywidendę, co skutkowało oddaleniem powództwa.

Rozpoznając apelację strony powodowej, zarzucającej błędną wykładnię art. 249 § 1 k.s.h., Sąd Apelacyjny powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym sformułowanym w sentencji postanowienia z dnia 22 października 2015 r.

Wskazał na istnienie dwóch przeciwstawnych stanowisk co do tego czy sprzeczność uchwały z umową spółki może stanowić samodzielną przesłankę uwzględnienia powództwa o uchylenie uchwały na podstawie art. 249 § 1 k.s.h. Odwołał się do argumentów przemawiających za każdym z rozbieżnych poglądów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota zagadnienia prawnego przedstawionego do rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji sprowadza się do pytania o wykładnię art. 249 § 1 k.s.h., a mianowicie do przesądzenia tego, czy sprzeczność uchwały wspólników spółki z o.o. z umową spółki jest samodzielną przesłanką uwzględnienia powództwa o uchylenie takiej uchwały, czy też nie ma ona autonomicznego charakteru i dla uwzględnienia powództwa wymaga wystąpienia łącznie z inną przesłanką spośród wymienionych w tym przepisie.

Wątpliwości interpretacyjne Sądu odwoławczego wiążą się z rozbieżnością stanowisk prezentowanych głównie w piśmiennictwie, ponieważ judykatura pośrednio lub bezpośrednio, opowiada się w zasadzie przeciwko traktowaniu sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki jako samodzielnej, autonomicznej przesłankę, pozwalającą ma uwzględnienie powództwa o uchylenie tej uchwały (wyrok SN z dnia 16 kwietnia 2004 r., I CK 537/03, OSNC 2004, nr 12, poz. 204; wyrok SN z dnia 13 października 2004 r., III CK 459/02 niepubl.; wyrok SN z dnia 21 maja 2010 r., II CSK 564/09, Glosa 2012, nr 2, s. 20; wyrok SN z dnia 17 czerwca 2010 r., III CSK 290/09, OSNC-ZD 2011, nr 1, poz. 10; uchwała SN z dnia 20 grudnia 2012 r., III CZP 84/12, OSNC 2013, nr 7-8, poz. 83; wyrok SN z dnia 28 marca 2014, III CSK 150/13 niepubl.).

Dokonywanie wykładni przepisu prawnego wymaga na wstępie posłużenia się wykładnią językową, a gdyby wynik posłużenia się tym rodzajem wykładni prowadził do irracjonalnych rezultatów to niezbędne jest sięganie do pozostałych rodzajów wykładni, w tym m.in. do wykładni celowościowej (teleologicznej).

Wykładnia językowa art. 249 § 1 k.s.h. wymaga uwzględnienia jego konstrukcji, która przejawia się wykorzystaniem przez ustawodawcę koniunkcji (spójnik „i”), w której pierwszy z obu jej członów dowodzi posłużenia się przez ustawodawcę dysjunkcją wyrażającą się spójnikiem „bądź”, a który w tekście prawnym traktowany jest jako synonim spójnika „albo”, a więc funktora alternatywy rozłącznej. Natomiast konstrukcja drugiego członu zastosowanej przez ustawodawcę w tym przepisie koniunkcji obejmuje spójnik „lub”, będący funktorem alternatywy nierozłącznej.

Istota zagadnienia prawnego będącego przedmiotem rozstrzygnięcia sprowadza się więc nie do wyrażania wątpliwości czy negowania przyjętej w art. 249 § 1 k.s.h. konstrukcji opartej na koniunkcji, ale do określenia zakresu przedmiotowego pierwszego z objętej nią członów, a więc do przesądzenia czy wymóg kumulatywności występowania odnosi się do każdej z obu przesłanek w ramach pierwszego z członów koniunkcji, czy tylko do drugiej przesłanki pierwszego z członów, a mianowicie sprzeczności uchwały z dobrymi obyczajami, a w konsekwencji z uznaniem pierwszej przesłanki (sprzeczności uchwały z umową)

za przesłankę samodzielną (autonomiczną), a więc nieobjętą przedmiotowym zakresem koniunkcji w ocenianym przepisie.

W ocenie składu orzekającego, konstrukcja pierwszego z członów koniunkcji, opartego na spójniku traktowanym jako funktor alternatywny rozłącznej, przemawia za tezą, że wynikający z konstrukcji koniunkcji bezsporny wymóg kumulatywności, a więc współwystępowania przesłanek, obejmuje w ramach przedmiotowego zakresu jej pierwszego członu zarówno przesłankę sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki, jak i sprzeczności tej uchwały z dobrymi obyczajami. Oznacza to, że przesłanki sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki nie można uznać za mającą samodzielny (autonomiczny) charakter, a więc za w pełni wystarczającą dla uwzględnienia powództwa o uchylenie uchwały, bo oznaczałoby to nieobjęcie tej przesłanki przedmiotowym zakresem pierwszego z członów zastosowanej przez ustawodawcę konstrukcji opartej na koniunkcji. Przeciwno tej ostatniej możliwości przemawia okoliczność, że umiejscowienie w art. 249 § 1 k.s.h. słowa „sprzeczna” oznacza zarówno sprzeczność uchwały wspólników z umową spółki, jak i sprzeczność tej uchwały z dobrymi obyczajami, ponieważ w przeciwnym razie doszłoby do pozbawienia merytorycznego, normatywnego znaczenia słów „dobrymi obyczajami”, a zwrot ten okazałby się pusty (niekompletny) znaczeniowo jako jedyna przesłanka mająca współprzesądzać o potrzebie uchylenia uchwały łącznie z przesłankami z drugiego członu koniunkcji.

Skład orzekający aprobuje więc to spośród prezentowanych w piśmiennictwie stanowisk, że przyjęta w art. 249 § 1 k.s.h. konstrukcja koniunkcji, a więc współwystępowania przesłanek ujętych alternatywnie w każdym z członów tej koniunkcji, oznacza, że dla uwzględnienia powództwa konieczne jest stwierdzenie wystąpienia co najmniej jednej spośród przesłanek określonych w każdym z obu członów tej koniunkcji. Trafnie więc przyjęto w piśmiennictwie, że podstawą uchylenia uchwały jest łączne wystąpienie dwóch przesłanek (po jednej z każdego z obu członów koniunkcji), które przepis art. 249 § 1 k.s.h. wyraźnie „ustawił w pary”, a samodzielne wystąpienie którejkolwiek z tych przesłanek (a więc także i sprzeczności uchwały wspólników z umową spółki) nie może uzasadniać uwzględnienia powództwa wytoczonego na podstawie art. 249 § 1 k.s.h. Obie przesłanki ujęte w pierwszym z członków koniunkcji, a więc

sprzeczność uchwały wspólników z umową spółki bądź jej sprzeczność z dobrymi obyczajami, tworzą więc pierwszą grupę przesłanek i to ujętych w postaci alternatywy rozłącznej, co oznacza że żadna z nich nie może samodzielnie uzasadniać uchylenia uchwały z pominięciem przesłanki z drugiego członu koniunkcji, bo stanowiłoby to naruszenie bezspornie przyjętej w analizowanym przepisie konstrukcji opartej na koniunkcji.

Aprobowaną powyżej wykładnię wspierają również wyniki wykładni historycznej i celowościowej.

W obowiązujących do końca 2000 r. przepisach kodeksu handlowego ustawodawca przewidywał tylko jedno powództwo służące eliminacji uchwał wspólników z obrotu prawnego. W art. 240 k.h. przewidziano powództwo o unieważnienie uchwały, a wystarczającą przesłanką do uwzględnienia tego powództwa była m.in. sprzeczność uchwały wspólników z umową spółki, obok sprzeczności uchwały z przepisami prawa.

Zmiana stanu prawnego z chwilą wejścia w życie przepisów k.s.h. polegała właśnie na tym, że ustawodawca wprowadził w różnych przepisach dwa odrębne powództwa służące eliminacji uchwał wspólników z obrotu prawnego, zarazem istotnie różnicując przesłanki uwzględnienia każdego z tych powództw.

Powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników (art. 252 k.s.h.) wymaga dla jego uwzględnienia wykazania sprzeczności uchwały z ustawą, co należy rozumieć jako sprzeczność zarówno z normą imperatywną jak i z normą dyspozytywną ustawy.

Odrębne natomiast powództwo o uchylenie uchwały wspólników (art. 249 k.s.h.) zostało już związane z szerokim katalogiem kilku przesłanek, których łączne współwystępowanie przesądza konstrukcją koniunkcji, a każdy z jej członów ujęto z uwzględnieniem odpowiednich funkcyj świadczących o alternatywnym ujęciu przesłanek występujących w każdym z obu członów koniunkcji.

Oznacza to istotne poszerzenie sądowej kontroli okoliczności mogących prowadzić do eliminacji uchwały wspólników z obrotu prawnego, bo nieograniczającej się wyłącznie do oceny formalnej sprzeczności takiej uchwały z umową spółki.

Innymi słowy, przyjęta w art. 249 § 1 k.s.h. koniunkcja przesłanek, określonych alternatywnie w każdym z obu jej członów, pozwala obecnie sądowi na racjonalną ocenę potrzeby wyeliminowania uchwały wspólników z obrotu prawnego, a nie ograniczania tej oceny wyłącznie do występowania formalnej sprzeczności uchwały z umową spółki. Przyjęta konstrukcja określenia sposobów współwystępowania przesłanek pozwalających na uwzględnienie powództwa o uchylenie uchwały wspólników (koniunkcja ujętych alternatywnie grup przesłanek) stanowi wyraz dążenia ustawodawcy do eliminacji z obrotu prawnego tylko tych uchwał wspólników sprzecznych z umową spółki, które negatywnie wpływają na funkcjonowanie spółki jako osoby prawnej, godząc w jej interesy, lub naruszają interesy wspólników jako uczestników tej struktury korporacyjnej przez to, że mają na celu ich pokrzywdzenie.

Taka interpretacja normy art. 249 § 1 k.s.h. sprzyja też realizacji zasady stabilności funkcjonowania w obrocie osób prawnych, a więc m.in. spółek kapitałowych, które działają przez swoje organy w sposób przewidziany w ustawie (art. 38 k.c. w zw. z art. 2 k.s.h.), a więc także poprzez podejmowanie przez wspólników uchwał. Sama sprzeczność uchwały wspólników z umową spółki może być bowiem indyferentna dla dalszego prawidłowego funkcjonowania spółki. Dopiero stwierdzenie, że uchwała wspólników sprzeczna z umową spółki godzi zarazem w interes spółki lub ma na celu pokrzywdzenie wspólnika uzasadnia racjonalnie potrzebę uchylenia takiej uchwały. Przyjęta interpretacja pozwala również zapobiec ewentualnej „obstrukcji” i destabilizacji funkcjonowania spółki, a polegającej na zaskarżaniu uchwał, jako formalnie sprzecznych z umową spółki, przez mniejszościowych wspólników, nieaprobujących woli wspólników większościowych, bez potrzeby wykazania, że kwestionowana uchwała godzi w interesy spółki jako osoby prawnej, lub ma na celu pokrzywdzenie wspólnika mniejszościowego. Innymi słowy, skuteczności omawianego powództwa o uchylenie uchwały, nie można więc uniezależniać od wykazania także negatywnych skutków jej podjęcia dla samej spółki lub dla wspólnika twierdzącego, że celem uchwały było jego pokrzywdzenie. Zmiana stanu prawnego, która nastąpiła pod rządem art. 249 § 1 k.s.h., w porównaniu z istniejącym w okresie obowiązywania art. 240 k.h., uzasadnia tezę, że przesłanka sprzeczności uchwały

wspólników z umową spółki przestała stanowić samodzielną (autonomiczną) przesłankę wystarczającą do eliminacji uchwały wspólników z obrotu prawnego.

Takiemu kierunkowi wykładni nie sprzeciwia się ewentualna możliwość innej interpretacji tożsamyh przedmiotowo norm art. 42 § 1, § 3, § 4 i § 9 Prawa spółdzielczego, ponieważ orzeczenie sądu uchylające uchwałę walnego zgromadzenia członków spółdzielni w wyniku uwzględnienia powództwa o jej uchylenie zapada po ocenie sprzeczności uchwały z postanowieniami statutu oraz wystąpienia innych przesłanek, które w art. 9 § 3 Prawa spółdzielczego zostały jednak ujęte z wykorzystaniem konstrukcji właściwej dla alternatywy łącznej („lub”), a nie koniunkcji („i”).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. orzekł, jak w uchwale.